Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2023, sen. zn. 29 NSČR 190/2022, ECLI:CZ:NS:2023:29.NSCR.190.2022.3

Číslo: 103/2024

Právní věta:

Pro účely posouzení, zda dlužník není povinen vydat ke zpeněžení své „obydlí“ (§ 398 odst. 6 insolvenčního zákona), se v případě, že jde o zpeněžení ideálního podílu k věci (o zpeněžení nehmotné věci v právním smyslu), který dlužníku zajišťuje bydlení „ve věci“, v „části věci“ nebo „v součásti věci“ („věci“ coby hmotné věci v právním smyslu), určí výsledná hodnota potřebná k zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti tak, že se stanoví v rozsahu daném velikostí ideálního podílu k věci, který má být zpeněžen.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.12.2023

Spisová značka: 29 NSČR 190/2022

Číslo rozhodnutí: 103

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Oddlužení (povolení, schválení), Spoluvlastnictví, Zpeněžování

Předpisy: čl. 78 Ústavy
čl. 79 odst. 3 Ústavy
§ 1 IZ
§ 1 nařízení vlády č. 189/2019 Sb.
§ 1121 o. z.
§ 1122 o. z.
§ 2 nařízení vlády č. 189/2019 Sb.
§ 3 odst. 1 nařízení č. 189/2019 Sb.
§ 3 odst. 2 nařízení vlády č. 189/2019 Sb.
§ 398 IZ
§ 431 písm. h) IZ
§ 489 o. z.
§ 496 o. z.
§ 5 IZ
§ 505 o. z.
§ 506 odst. 1 o. z.
§ 9 nařízení vlády č. 189/2019 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání dlužnice proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 6. 2022.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 31. 3. 2022 Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“) mimo jiné:

[1] Schválil zprávu o přezkumu (bod I. výroku).

[2] Schválil oddlužení dlužnice (M. T.) plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty (bod II. výroku).

[3] Uložil dlužnici, aby insolvenčnímu správci [1. Insolvenční v. o. s. (dále též jen „veřejná obchodní společnost“)] vydala ke zpeněžení spoluvlastnický podíl ve výši jedné ideální poloviny na nemovitostech zapsaných u Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště Z., na listu vlastnictví č. 1, v katastrálním území N., konkrétně na:

1) pozemku parc. č. 2, jehož součástí je stavba č. p. 3, rodinný dům,

2) pozemku parc. č. 4, zahrada, a

3) pozemku parc. č. 5, zahrada (bod IV. písm. a/ výroku).

2. Bod IV. výroku usnesení odůvodnil insolvenční soud poukazem na ustanovení § 406 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), uváděje dále, že podle § 398 odst. 6 insolvenčního zákona uložil dlužnici vydat ke zpeněžení nemovitý majetek (obydlí dlužnice), neboť jeho hodnota přesahuje hodnotu určenou podle prováděcího právního předpisu násobkem částky na zajištění obydlí v bydlišti dlužnice.

3. K odvolání dlužnice Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 23. 6. 2022 potvrdil usnesení insolvenčního soudu v (odvoláním napadeném) bodu IV. písm. a/ výroku.

4. Odvolací soud vyšel ve skutkové rovině z toho, že:

[1] Insolvenčním návrhem spojeným s návrhem na povolení oddlužení, datovaným 29. 6. 2021 (doručeným insolvenčnímu soudu 30. 6. 2021, A-1), se dlužnice domáhala rozhodnutí o úpadku a povolení oddlužení, navrhujíc (jako způsob oddlužení) oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty a uvádějíc (v rubrice VI.), že nikoho nevyživuje.

[2] Usnesením ze dne 12. 8. 2021 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne) insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužnice, povolil jí oddlužení a insolvenčním správcem dlužnice ustanovil veřejnou obchodní společnost.

[3] Ve zprávě pro oddlužení a o přezkumu ze dne 21. 1. 2022, zveřejněné v insolvenčním rejstříku dne 25. 1. 2022 (B-16), se uvádí, že dlužnice nemá žádné vyživovací povinnosti [rubrika C1. (Vyživovací povinnost dlužníka)], že obydlí dlužnice není předmětem zajištění a je sepsáno v majetkové podstatě dlužnice jako položka č. 101, přičemž hodnota obydlí činí dle prováděcího právního předpisu 1.246 429,50 Kč a podle znaleckého posudku 1.933.000 Kč a insolvenční správce dlužnice navrhuje vydat obydlí ke zpeněžení [rubrika C5. (Povinnost dlužníka vydat obydlí ke zpeněžení)].

[4] Podle znaleckého posudku Z. společnosti s. r. o. (dále jen „společnost Z“) ze dne 17. 1. 2022, číslo ZP-22225, připojeného ke zprávě pro oddlužení a o přezkumu, činí obvyklá cena podílu dlužnice na rodinném domě 1.933.000 Kč.

[5] Podle určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, vypracovaného společností Z (ze dne 20. 1. 2022, číslo 2/2022), připojeného ke zprávě pro oddlužení a o přezkumu, činí hodnota celého obydlí (rodinného domu dlužnice) 2.492.859 Kč, a to za použití koeficientu zohledňovaných osob pro dvě osoby (koeficientu 1,00).

[6] Vyhláškou ze dne 1. 3. 2022, zveřejněnou v insolvenčním rejstříku téhož dne, vyrozuměl insolvenční soud účastníky insolvenčního řízení o zveřejnění zprávy pro oddlužení a zprávy o přezkumu v insolvenčním rejstříku a poučil je o možnosti uplatnit ve stanovené lhůtě námitky.

5. Na výše uvedeném základě odvolací soud – vycházeje z ustanovení § 7 a § 398 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona, z ustanovení § 910 a § 911 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), a z ustanovení § 3 odst. 1 a § 9 odst. 3 nařízení vlády č. 189/2019 Sb., o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení (dále jen „nařízení vlády“) – dospěl po přezkoumání odvoláním napadeného (výroku) rozhodnutí k následujícím závěrům:

6. Z ustanovení § 398 insolvenčního zákona a z ustanovení § 3 odst. 1 a § 9 odst. 3 nařízení vlády vyplývá, že ochrany nepožívá každé dlužníkovo obydlí, ale pouze takové, jehož hodnota (tj. výtěžek zpeněžení, jehož dosažení je výsledkem očekávaného zpeněžení věci, která slouží jako dlužníkovo obydlí) podle zprávy pro oddlužení nepřesahuje hodnotu určenou podle prováděcího právního předpisu (nařízení vlády) násobkem částky na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti. Zohledňovanou osobou pro určení koeficientu je osoba, která s dlužníkem žije ve společné domácnosti a které je zároveň dlužník povinen poskytovat výživné.

7. Dlužnice vlastní pouze polovinu nemovitostí, takže hodnota obydlí, které podle výpočtu společnosti Z není povinna vydat ke zpeněžení, činí 1.246.429,50 Kč.

8. Společnost Z použila koeficient zohledňovaných osob podle § 9 odst. 3 písm. b/ nařízení vlády pro 1 až 3 zohledňované osoby; za zohledňovanou osobu pro účely určení hodnoty obydlí tak považovala rovněž vnučku dlužnice, ačkoliv ze spisu nevyplývá vyživovací povinnost dlužnice podle ustanovení § 910 a § 911 o. z.

9. Kdyby vnučka dlužnice nebyla považována za zohledňovanou osobu, činil by koeficient podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a/ nařízení vlády 0,70 a hodnota obydlí, které dlužnice není povinna vydat ke zpeněžení, by činila pouze 872.500,65 Kč, takže obvyklá cena podílu dlužnice by převyšovala hodnotu obydlí výrazněji. Odvolací soud proto považuje za nadbytečné provádět dokazování k otázce, zda vnučka dlužnice je zohledňovanou osobou. I kdyby šlo o zohledňovanou osobu, ze zprávy pro oddlužení vyplývá, že obvyklá cena obydlí dlužnice (výtěžek zpeněžení, jehož dosažení je výsledkem zpeněžení věci, které slouží jako dlužníkovo obydlí, a tento výsledek insolvenční správce očekává) určená částkou 1.933.000 Kč přesahuje hodnotu obydlí, které dlužnice není povinna vydat ke zpeněžení; tu určila společnost Z (podle nařízení vlády) pro „celou nemovitost“ částkou 2.492.859 Kč, z čehož polovina činí 1.246.429,50 Kč.

10. Odvolací soud uzavírá – vycházeje z ustanovení „§ 398 odst. 4“ insolvenčního zákona – že zákon přesně vymezuje kritéria, ke kterým lze přihlížet při rozhodování o (ne)vydání obydlí dlužníka ke zpeněžení; proto se nezabýval důvodností dalších odvolacích námitek dlužnice.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

11. Proti usnesení odvolacího soudu podala dlužnice dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, případně na vyřešení právní otázky, která v rozhodování Nejvyššího soudu dosud nebyla vyřešena.

12. Dovolatelka namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů v rozsahu bodu IV. písm. a/ výroku usnesení insolvenčního soudu a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

13. V mezích uplatněného dovolacího důvodu má dovolatelka především za to, že z žádného ustanovení insolvenčního zákona nebo nařízení vlády nevyplývá, že by se určená hodnota chráněného obydlí měla přizpůsobit velikosti jejího podílu na nemovitostech. K tomu poukazuje na to, že vlastní obydlí, jehož obvyklá hodnota činí podle znaleckého posudku 1.932.667 Kč. Chráněné obydlí, jež není nutno vydat ke zpeněžení, „má mít v daném případě“ hodnotu do 2.492.859 Kč (tedy hodnotu vyšší).

14. Napadené rozhodnutí odporuje ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř., jelikož z něj neplyne, o jaké ustanovení opírá odvolací soud postup spočívající v dělení určené hodnoty chráněného obydlí, ani z něj není patrný myšlenkový proces, který vede k takovému závěru. Je možné, že onen postup se odvíjí od úvahy, že kdyby dlužnice vlastnila celou „nemovitou věc“, činila by hodnota jejího obydlí 3.865.334 Kč, což je částka vyšší, než určená hodnota chráněného obydlí. Kdyby ovšem zákonodárce chtěl, aby takto bylo postupováno, promítl by uvedený postup do právní úpravy (a „půlení by pak činil znalec“).

15. Kromě toho dovolatelka uvádí, že „spoluvlastník prostě vlastní pouze hodnotu ve výši jeho podílu“ (jeho obydlí tak má cenu jeho podílu). Tato skutečnost má pro něj negativní dopad spočívající v tom, že za určitých okolností může využívat jen část věci dle dohody spoluvlastníků, případně je za určitých okolností povinen kompenzovat druhému spoluvlastníku užívání věci celé. Též proto není na místě „půlit“ stanovenou hodnotu chráněného obydlí.

16. Odvolací soud tedy pochybil jednak tím, že nevysvětlil, jak k danému postupu („půlení“ hodnoty chráněného obydlí) došel a o jaké konkrétní ustanovení právního předpisu se jeho postup opírá [srov. opět ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. a „nález Ústavního soudu III. ÚS 3606/10“ (správně jde o nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 3606/10, uveřejněný pod číslem 57/2011 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu], jednak tím, že jeho postup odporuje právní úpravě.

17. Dále dovolatelka vytýká odvolacímu soudu, že jeho úvaha o možném uplatnění koeficientu 0,70 není podložena dokazováním.

18. Z ustanovení § 398 odst. 4 insolvenčního zákona (na které potud odkazuje odvolací soud) též není patrno, proč se odvolací soud odmítl zabývat dalšími odvolacími námitkami dlužnice; srov. opět ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. a nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3606/10. Odvolací soud se potud nevypořádal se všemi odvolacími důvody, ani (alespoň) neosvědčil, co jej opravňuje se s nimi nevypořádat; takový postup je v rozporu s právem na spravedlivý proces dle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), s judikaturou Ústavního soudu a s judikaturou Nejvyššího soudu představovanou „rozhodnutím“ sp. zn. 30 Cdo 875/2015 [správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. 30 Cdo 875/2015, který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu].

19. Dovolatelka míní, že stejnými vadami trpí (ve vyšší míře) i usnesení insolvenčního soudu, které otázku vydání obydlí dlužníka řešilo v zásadě jedinou větou v odstavci 12. odůvodnění.

III.
Přípustnost dovolání

20. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění.

21. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním otevřené právní otázky jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.
Důvodnost dovolání

22. Nejvyšší soud se zabýval nejprve tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

23. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

24. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. správné, vychází dovolací soud ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněného pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč. Pro tyto účely se též nezabývá námitkami, jež dovolatel ke skutkovému stavu věci, z nějž vyšel odvolací soud, případně uplatní prostřednictvím tvrzení o vadách řízení ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř.

25. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), občanského soudního řádu, insolvenčního zákona, nařízení vlády a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku:

článek 78 (Ústavy)

> K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.

článek 79 (Ústavy)

> (…)
>
> (3) Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

§ 157 (o. s. ř.)

> (…)
>
> (2) Není-li dále stanoveno jinak, soud v odůvodnění rozsudku uvede, čeho se žalobce

(navrhovatel) domáhal a z jakých důvodů a jak se ve věci vyjádřil žalovaný (jiný účastník řízení), stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce; není přípustné ze spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy. Soud dbá o to, aby odůvodnění rozsudku bylo přesvědčivé. Odůvodnění uvedené v písemném vyhotovení rozsudku musí být v souladu s vyhlášeným odůvodněním.

(…)

§ 169 (o. s. ř.)

(…)

(4) Pro odůvodnění usnesení, jímž se rozhoduje ve věci samé, platí obdobně § 157 odst. 2 a 4.

§ 1 (insolvenčního zákona)
Předmět úpravy

Tento zákon upravuje

a/ řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů,

b/ oddlužení dlužníka.

§ 5 (insolvenčního zákona)
Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

b/ věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

c/ nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;

d/ věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

§ 398 (insolvenčního zákona)
Způsoby oddlužení

(1) Oddlužení lze provést zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

(2) Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se postupuje obdobně podle ustanovení o

zpeněžení majetkové podstaty v konkursu a zpeněžení majetkové podstaty při oddlužení má tytéž účinky jako zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Není-li dále stanoveno jinak, při tomto způsobu oddlužení do majetkové podstaty nenáleží majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky schválení oddlužení. Zajištění věřitelé se uspokojují jen z výtěžku zpeněžení zajištění.

(3) Při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty je dlužník povinen vydat insolvenčnímu správci majetek náležející do majetkové podstaty ke zpeněžení postupem obdobným podle ustanovení o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu a dále do doby podání zprávy o splnění oddlužení měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky.

(4) Nestačí-li částka podle odstavce 3 k uspokojení všech pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim postavených na roveň, uspokojí se nejdříve odměna a hotové výdaje insolvenčního správce, poté pohledávky věřitelů na výživném ze zákona, jestliže vznikly po rozhodnutí o úpadku, poté pohledávka podle § 390a odst. 5 poté záloha na úhradu odměny a hotových výdajů insolvenčního správce, poté ostatní pohledávky věřitelů na výživném ze zákona, poté pohledávky státu za náhradní výživné podle jiného zákona a poté náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty. Ostatní pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň se uspokojí poměrně. Po uspokojení těchto pohledávek rozvrhne dlužník prostřednictvím insolvenčního správce částku podle odstavce 3 mezi nezajištěné věřitele podle poměru jejich pohledávek způsobem určeným v rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení. Zajištění věřitelé se uspokojí jen z výtěžku zpeněžení zajištění; při tomto zpeněžení se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení zajištění v konkursu.

(…)

(6) Dlužník není povinen vydat majetek ke zpeněžení podle odstavce 3, vyplývá-li ze zprávy pro oddlužení, že by se zpeněžením tohoto majetku nedosáhlo uspokojení věřitelů. Dlužník také není povinen vydat ke zpeněžení své obydlí, ledaže ze zprávy pro oddlužení vyplývá, že jeho hodnota přesahuje hodnotu určenou podle prováděcího právního předpisu násobkem částky na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti. Není-li dále stanoveno jinak, pro účely zpeněžení podle odstavce 3 do majetkové podstaty nenáleží majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky schválení oddlužení. Ustanovení § 409 odst. 4 není dotčeno.

(…)

§ 431 (insolvenčního zákona)
Zmocňovací ustanovení

Ministerstvo stanoví vyhláškou

(…)

h/ způsob určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení.

§ 1 (nařízení vlády)

(1) Jako obydlí dlužníka v insolvenčním řízení, které není povinen vydat ke zpeněžení při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, může sloužit

a/ každá věc užívaná k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny, zejména dům, jednotka nebo družstevní podíl v bytovém družstvu, nebo

b/ část věci užívaná k témuž účelu, jestliže je bytem.

(2) Hodnota dlužníkova obydlí se určí jako výtěžek zpeněžení obydlí, jehož dosažení je výsledkem zpeněžení věci, která slouží jako dlužníkovo obydlí, a tento výsledek insolvenční správce očekává.

(3) Platí, že obydlí se nachází v místě dlužníkova bydliště, v němž se převážně zdržuje.

§ 2 (nařízení vlády)

(1) Jestliže je stavba, která plní účel obydlí, součástí pozemku nebo práva stavby, považuje se za obydlí tato stavba.

(2) Za součást obydlí se považuje také pozemek nezbytný k řádnému užívání obydlí a tvořící s ním funkční celek; takovým pozemkem může být zejména pozemek, na němž se obydlí nachází, pozemek zajišťující přístup k obydlí a související společně užívaný pozemek, zpravidla pod společným oplocením.

§ 3 (nařízení vlády)

(1) Hodnota obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, se určí jako součin částky na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti a koeficientu zohledňovaných osob. Zohledňovanou osobou je osoba, která s dlužníkem žije ve společné domácnosti a které je zároveň dlužník povinen poskytovat výživné. Zjištěná hodnota se zaokrouhlí na celé koruny směrem nahoru.

(2) Částka na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti se určí jako součin statistické hodnoty a koeficientu růstu cen. Zjištěná částka se zaokrouhlí na celé koruny směrem nahoru.

(…)

§ 9 (nařízení vlády)
Koeficient zohledňovaných osob

(1) Jestliže je dlužníkovým obydlím dům, použije se koeficient zohledňovaných osob pro dům. V ostatních případech se použije koeficient zohledňovaných osob pro byt.

(…)

(3) Koeficient zohledňovaných osob pro dům činí

a/ 0,70 v případě, že žádná zohledňovaná osoba není,

b/ 1,00 v případě 1 až 3 zohledňovaných osob, nebo

c/ 1,15 v případě 4 a více zohledňovaných osob.

§ 489 (o. z.)

Věc v právním smyslu (dále jen „věc“) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.

§ 496 (o. z.)

Věci hmotné a nehmotné

(1) Hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu.

(2) Nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty.

Součást věci
§ 505 (o. z.)

Součást věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.

§ 506 (o. z.)

(1) Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.

(…)

§ 1121 (o. z.)

Každý ze spoluvlastníků je úplným vlastníkem svého podílu.

§ 1122 (o. z.)

(1) Podíl vyjadřuje míru účasti každého spoluvlastníka na vytváření společné vůle a na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví věci.

(2) Velikost podílu vyplývá z právní skutečnosti, na níž se zakládá spoluvlastnictví nebo účast spoluvlastníka ve spoluvlastnictví. To spoluvlastníkům nebrání, aby si velikost podílů ujednali jinak; takové ujednání musí splňovat náležitosti stanovené pro převod podílu.

(3) Má se za to, že podíly jsou stejné.

26. Ve výše ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřeným právním otázkám následující závěry:

[1] K nepřezkoumatelnosti rozhodnutí

27. Dovolatelka má (v rámci uplatněného dovolacího důvodu) rozhodnutí obou soudů za nepřezkoumatelná proto, že v nich postrádá odůvodnění myšlenkového postupu spočívajícího v dělení hodnoty chráněného obydlí určené podle nařízení vlády. Takto formulovanou výhradou vystihuje z obsahového hlediska tzv. jinou vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. K takovým vadám přitom Nejvyšší soud přihlíží u přípustného dovolání z úřední povinnosti (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.). V situaci, kdy další vady řízení se ze spisu nepodávají, se Nejvyšší soud vypořádal nejprve s existencí dovolatelkou označené vady řízení.

28. V rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněném pod číslem 100/2013 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 100/2013“), Nejvyšší soud vysvětlil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné,

jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně platí, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele.

29. Poměřováno těmito závěry zkoumaná rozhodnutí nepřezkoumatelná nejsou. I když insolvenční soud ani odvolací soud v důvodech svých rozhodnutí výslovně nerozebírají, proč bylo nutné „půlit" (snížit o polovinu) [na částku 1.246.429,50 Kč] znalcem určenou hodnotu celého obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení (2.492.859 Kč), před jejím poměřením se znalcem stanovenou obvyklou cenou podílu dlužnice na rodinném domě (1.933.000 Kč), je zjevné (z textu rozhodnutí odvoditelné), že se tak stalo právě proto, že dlužnice vlastní (oceněný) podíl na nemovitostech v rozsahu jedné ideální poloviny nemovitostí (jak ostatně v dovolání předpokládá sama dovolatelka). Takový úsudek je přezkoumatelný.

30. K tomu lze dodat, že z ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. [které upravuje náležitosti odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku, platí obdobně pro odůvodnění usnesení, jímž se rozhoduje ve věci samé (§ 169 odst. 4 o. s. ř.) a přiměřeně se prosazuje i pro odůvodnění rozhodnutí vydaných odvolacím soudem (§ 211 o. s. ř.) v insolvenčním řízení (§ 7 insolvenčního zákona)] ani z práva na spravedlivý proces nelze dovozovat povinnost soudů vypořádat se s každou jednotlivou námitkou účastníka řízení.

31. Jak opakovaně vysvětlil Ústavní soud, není porušením práva na spravedlivý proces, jestliže obecné soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná (srov. nález Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 989/08, uveřejněný pod č. 26/2009 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

32. V intencích závěrů plynoucích z R 100/2013 Nejvyšší soud neshledává napadené rozhodnutí nepřezkoumatelným ani proto, že odvolací soud odkázal při pojmenování zákonných kritérií, ke kterým lze přihlížet při rozhodování o (ne)vydání obydlí dlužníka ke zpeněžení, na ustanovení „§ 398 odst. 4" insolvenčního zákona (jak namítá dovolatelka) [srov. reprodukci napadeného usnesení v odstavci 10. shora a odstavec 12. odůvodnění napadeného usnesení]. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí jako celku je patrno, že odvolací soud vycházel při formulací svých závěrů ohledně obydlí dlužnice vydávaného ke zpeněžení z textu ustanovení § 398 odst. 3 a 6 insolvenčního zákona (která tuto materii upravují); srov. i reprodukci napadeného rozhodnutí v odstavci 6. shora a odstavce 6. až 9. odůvodnění napadeného usnesení. V kontextu těchto skutečností Nejvyšší soud uvádí, že odkaz na „§ 398 odst. 4" insolvenčního zákona má za prostou (neopravenou) chybu v psaní (překlep), která ale sama o sobě neovlivňuje smysl napadeného rozhodnutí, z nějž je i tak seznatelné (v návaznosti na předchozí text odůvodnění, v jehož rámci odvolací soud § 398 odst. 4 insolvenčního zákona ani necituje), že (správně) mělo jít o odkaz na § 398 odst. 6 insolvenčního zákona.

[2] Ke koeficientu zohledňovaných osob

33. Potud dovolatelka vytýká odvolacímu soudu, že jeho úvaha o možném použití koeficientu 0,70 (jde o koeficient zohledňovaných osob podle § 9 odst. 3 písm. a/ nařízení vlády) není podložena dokazováním.

34. Z napadeného rozhodnutí je nicméně zřejmé, že odvolací soud neprováděl dokazování k prověření otázky, zda vnučka dlužnice měla být považována za zohledňovanou osobu pro nadbytečnost, jelikož i s vnučkou dlužnice jako zohledňovanou osobou, přesahuje určená hodnota obydlí dlužnice (1.933.000 Kč) hodnotu obydlí, které dlužnice není povinna vydat ke zpeněžení

určenou společností Z (podle nařízení vlády) pro „celou nemovitost“ částkou 2.492.859 Kč (z čehož polovina činí 1.246.429,50 Kč). Srov. reprodukci napadeného rozhodnutí v odstavci 9. shora i odstavec 11. odůvodnění napadeného rozhodnutí. Dovolání proto potud není opodstatněné [tato dovolací námitka není (nemůže být) samostatným důvodem pro zrušení napadeného rozhodnutí].

[3] K hodnotě obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení

35. Zbývá určit, zda je správná (dovolatelkou kritizovaná) úvaha odvolacího soudu, že znalcem určená hodnota celého obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení (2.492.859 Kč), má být před jejím poměřením se znalcem stanovenou obvyklou cenou podílu dlužnice na rodinném domě (1.933.000 Kč) snížena o polovinu (na částku 1.246.429,50 Kč).

36. Při respektu k zásadám, jež zkoumání smyslu a účelu zákona nastavil Ústavní soud (pojmenováním podmínek priority výkladu *e ratione legis*) např. již ve stanovisku svého pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod číslem 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, Nejvyšší soud úvodem uvádí, že úprava týkající se hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, se stala součástí insolvenčního zákona s účinností od 1. 6. 2019, po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

37. Vládní návrh pozdějšího zákona č. 31/2019 Sb. projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 8. volebním období (2017-2021) jako tisk č. 71, přičemž změny ustanovení § 398 insolvenčního zákona v něm byly obsaženy pod body 18 až 23 článku I. Ve zvláštní části důvodové zprávy k tomuto vládnímu návrhu [K bodům 7, 11, 17, 18, 19, 20, 21, 23 až 33, 34, 35, 37, 38, 39 a 40 (ustanovení § 391 odst. 2, § 394a, § 398 odst. 1, 3, 4, 5 a 6, § 399, § 400, § 401, § 402, § 406, § 407, § 409, § 412)] se (mimo jiné) uvádí, že:

> „(…) Další základní odlišností je skutečnost, že oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty zásadně vylučuje možnost nezajištěných věřitelů uspokojovat se ze zpeněžení obydlí dlužníka (ustanovení § 398 odst. 6 věta druhá). Zájem věřitelů na co možná nejvyšším uspokojení pohledávek je zde vyvážen zájmem dlužníka i společnosti na navrácení dlužníka do běžných socioekonomických vztahů. Důsledek takové úvahy ústí v záměr zachovat dlužníkovi během oddlužení určité materiální zázemí – buď přijde dlužník o své obydlí a bude nucen obstarat si náhradní obydlí, anebo dojde k dlouhodobému postihování příjmů. Dispozice vlastní nemovitostí (obydlím) snižuje fixní měsíční náklady na udržení minimální životní úrovně, přičemž příjmy dlužníka nad tyto náklady mohou být distribuovány mezi nezajištěné věřitele.
>
> Výjimku z výše uvedeného navrhovaného pravidla představuje případ, v němž hodnota obydlí dlužníka přesahuje hodnotu určenou podle prováděcího právního předpisu (vyhlášky provádějící insolvenční zákon) násobkem částky na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti. Ani v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty tak není ochrana obydlí dlužníka absolutní.“

38. Nejvyšší soud uvádí, že ve věcech, v nichž se úpadek dlužníka řeší oddlužením a způsobem

oddlužení je oddlužení „plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty“ (§ 398 odst. 1 insolvenčního zákona), patří úprava týkající se zpeněžení dlužníkova obydlí (§ 398 odst. 3 a 6 insolvenčního zákona) v insolvenčním zákoně (na vrub zákonodárce) k těm málo zdařilým, což dokládá i míra její kritiky v literatuře; srov. např. komentář k § 398 insolvenčního zákona v díle Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol.: Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 (dále jen „Komentář č. 1“). To se projevilo i tím, že způsob určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, nakonec nebyl upraven „prováděcím“ právním předpisem (vyhláškou provádějící insolvenční zákon) předjímaným jak citovanou pasáží důvodové zprávy, tak textem § 431 písm. h/ insolvenčního zákona. Ostatně, úprava „prováděcím“ právním předpisem by byla problematická právě proto, že insolvenční zákon nevymezuje (pro účely dlužníku poskytované ochrany) pojem „obydlí dlužníka“ a ustanovení § 431 písm. h/ insolvenčního zákona postrádá (v návaznosti na článek 79 odst. 3 Ústavy) řádné zmocnění k vymezení druhů chráněného obydlí vyhláškou.

39. Skutečnost, že danou problematiku upravuje nařízení vlády, akceptoval Nejvyšší soud (jako ústavně konformní) již v důvodech usnesení ze dne 31. 8. 2021, sen. zn. 29 NSČR 42/2021, uveřejněného pod číslem 93/2022 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 93/2022“).

40. V R 93/2022 Nejvyšší soud rovněž uzavřel, že pro rozhodnutí o povinnosti dlužníka (ne)vydat obydlí ke zpeněžení insolvenčnímu správci při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty je rozhodné prosté porovnání hodnoty dlužníkova obydlí (předpokládaného výtěžku zpeněžení tohoto obydlí) a hodnoty obydlí stanovené (pro tento účel) prováděcím právním předpisem (nařízením vlády). Insolvenční zákon (ani jiné právní předpisy) žádná další kritéria pro uplatnění výjimky z obecné povinnosti dlužníka vydat insolvenčnímu správci ke zpeněžení veškerý svůj majetek při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty neupravuje, přičemž ani dle nařízení vlády se nepřihlíží k jiným faktorům než těm, které jsou v něm uvedeny. Z těchto závěrů (jako ustálených) Nejvyšší soud dále vyšel např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sen. zn. 29 NSČR 28/2020, uveřejněném pod číslem 91/2022 Sb. rozh. obč., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2023, sen. zn. 29 NSČR 35/2021, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2023, sen. zn. 29 NSČR 44/2021.

41. Jinak řečeno, byť lze úpravu obsaženou v § 398 odst. 6 větě druhé insolvenčního zákona vnímat (jak naznačuje i výše citovaná pasáž důvodové zprávy) samu o sobě zčásti jako pravidlo („Dlužník také není povinen vydat ke zpeněžení své obydlí,“) a zčásti jako výjimku z tohoto pravidla („ledaže ze zprávy pro oddlužení vyplývá, že jeho hodnota přesahuje hodnotu určenou podle prováděcího právního předpisu násobkem částky na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti“), Nejvyšší soud v R 93/2022 vysvětlil (v odstavcích 28. a 29.), proč je úprava chránící při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty před zpeněžením obydlí dlužníka, sama (jako celek) „výjimkou“ z obecné povinnosti dlužníka (z obecného „pravidla“) vydat ke zpeněžení veškerý svůj majetek, a tedy úpravou, kterou je nutno vykládat restriktivně.

42. Dovolatelka zakládá své přesvědčení, že odvolací soud postupoval nesprávně při určení výsledné hodnoty obydlí, kterou dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, na textu nařízení vlády (na tom, že nařízení vlády takový postup neupravuje). Úkolem Nejvyššího soudu tedy je prověřit, jaká omezení klade postupu odvolacího soudu nařízení vlády.

43. K limitům nastaveným vládě při vydávání nařízení podle článku 78 Ústavy Ústavní soud již v nálezu svého pléna ze dne 25. 10. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 17/95, uveřejněném pod číslem 271/1995 Sb., vysvětlil, že k vydání nařízení k provedení zákona a v jeho mezích nepotřebuje vláda výslovnou delegaci v příslušném zákoně, nařízení však nemůže vybočit ze zákonných mezí (nemůže být *praeter legem*). Jinak řečeno, musí se držet v mezích zákona, které jsou buď vymezeny výslovně anebo vyplývají ze smyslu a účelu zákona. Tamtéž Ústavní soud uvedl, že obecně lze říci, že zcela volnou

úvahu exekutiva nikdy nemá, neboť vždy je omezena Ústavou, mezinárodními smlouvami a obecnými právními principy. K těmto závěrům se Ústavní soud přihlásil např. též v nálezu pléna ze dne 29. 4. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 43/97, uveřejněném pod číslem 119/1998 Sb., v nálezu pléna ze dne 14. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 45/2000, uveřejněném pod číslem 96/2001 Sb., jakož i v nálezu pléna ze dne 9. 5. 2023, sp. zn. Pl. ÚS 22/22, uveřejněném pod číslem 160/2023 Sb.

44. V nálezu pléna sp. zn. Pl. ÚS 45/2000 Ústavní soud doplnil, že:

> „Z teoretického hlediska je na nařízení kladen požadavek, aby bylo obecné a dopadalo tedy na neurčitou skupinu adresátů, neboť Ústava zmocňuje k právní úpravě, nikoli k vydání individuálního správního aktu. Před excesy moci výkonné pak ochraňuje bariéra věcí vyhrazených k regulaci toliko zákonům (tzv. výhrada zákona).
>
> Lze tedy shrnout, že ústavní vymezení odvozené normotvorby exekutivy spočívá na následujících zásadách:
>
> – nařízení musí být vydáno oprávněným subjektem,
>
> – nařízení nemůže zasahovat do věcí vyhrazených zákonu (nemůže tedy stanovit primární práva a povinnosti),
>
> – musí být zřejmá vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard (musí být tedy otevřen prostor pro sféru nařízení).“

45. V takto ustaveném (metodologickém) rámci je nezbytné položit si především otázku, zda při absenci vlastní definice tohoto pojmu vytváří slovní spojení „obydlí dlužníka“ v § 398 odst. 6 insolvenčního zákona limity úpravě obsažené ve zkoumaném nařízení vlády.

K tomu Nejvyšší soud na vysvětlenou dodává, že nepřehlédl, že v textu posledně označeného ustanovení se technicky vzato sousloví „obydlí dlužníka“ nenachází, ve slovním spojení „dlužník také není povinen vydat ke zpeněžení své obydlí,“ je však významově obsaženo.

46. Ani při zkoumání smyslu ustanovení § 398 odst. 6 insolvenčního zákona nelze pominout účel insolvenčního zákona. Ten je vymezen (při absenci výslovné úpravy) zejména předmětem úpravy, jímž je řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů (§ 1 písm. a/ insolvenčního zákona) a oddlužení dlužníka (§ 1 písm. b/ insolvenčního zákona). Při posouzení účelu insolvenčního zákona je dále nutné respektovat i základní zásady insolvenčního řízení promítnuté především v § 5 insolvenčního zákona. K účelu insolvenčního řízení srov. dále i důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10, ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění pozdějších předpisů, uveřejněného pod číslem 241/2010 Sb. (srov. zejména odstavec 52. nálezu). V kontextu s výše řečeným lze především uzavřít, že úprava obsažená v § 398 odst. 6 insolvenčního zákona cílí jen na takové „obydlí dlužníka“, které lze zpeněžit.

47. Literatura se pokouší o vymezení obsahu daného pojmu výčtem situací, na které lze danou úpravu použít [srov. opět komentář k § 398 insolvenčního zákona v Komentáři č. 1, nebo komentář k § 398 insolvenčního zákona v díle Moravec, T., Kotoučová, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021 (dále jen „Komentář. č. 2“)]. Stejnou cestou se vydalo i nařízení vlády; to stanoví v § 1 odst. 1, že jako „obydlí“ dlužníka v insolvenčním řízení může sloužit „každá věc užívaná k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny“, zejména „dům, jednotka nebo družstevní podíl v bytovém družstvu“ (písmeno a/), respektive „část věci užívaná k témuž účelu“, jestliže je

„bytem“ (písmeno b/).

48. Z nařízení vlády (z příkladmého výčtu obsaženého v § 1 odst. 1 písm. a/), je (tak) patrno, že jako celou „věc užívanou k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny“ pojmenovává z věcí v právním smyslu (§ 489 o. z.) nejen věci hmotné (§ 496 odst. 1 o. z.), konkrétně „dům“ nebo „jednotku“, nýbrž i věc nehmotnou, konkrétně (ideální) „podíl v bytovém družstvu“, který je ve smyslu § 496 odst. 2 o. z., ve spojení s § 1122 odst. 1 o. z. „právem, jehož povaha to připouští“.

49. Otázka, zda za „obydlí dlužníka“ lze pokládat „podíl v bytovém družstvu“, byla v literatuře sporná [srov. nesouhlasně např. Grygar, J.: Chráněné obydlí a jeho (ústavněprávní) limity, in: Bulletin advokacie, číslo 9, ročníku 2019, str. 32 a k tomu dále (opět) komentář k § 398 insolvenčního zákona v Komentáři č. 1 i v Komentáři č. 2, jakož i dílo: Kozák, J., Brož, J., Dadam, A., Stanislav, A., Strnad, Z., Zrůst, L., Žižlavský, M.: Insolvenční zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 1413]. Nejvyšší soud nicméně [též v návaznosti na ustanovení § 610 písm. i/ zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákona o obchodních korporacích), ve znění účinném od 1. 1. 2021] v usnesení sen. zn. 29 NSČR 44/2021 přitakal závěru, že ve smyslu ustanovení § 398 odst. 6 insolvenčního zákona lze považovat za obydlí, které (případně) dlužník nemusí být povinen vydat insolvenčnímu správci ke zpeněžení, rovněž družstevní byt, respektive družstevní podíl (v bytovém družstvu). Tamtéž dodal, že to však platí pouze za předpokladu, že s družstevním podílem je spojeno právo nájmu družstevního bytu, když uvedený závěr odpovídá též specifické povaze bytového družstva, jakož i smyslu a účelu, který takové (bytové) družstvo plní.

50. „Část věci“ užívanou k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny definuje nařízení vlády pouze jako „část věci hmotné“ (nikoli tedy jako právo představované ve smyslu § 1122 odst. 1 o. z. ideálním podílem na věci). To se zřetelně podává z podmínky, aby „část věci“ byla (zároveň) „bytem“ (§ 1 odst. 1 písm. b/ nařízení vlády).

51. Jinak řečeno, pomineme-li specifickou povahu „podílu v bytovém družstvu“, nařízení vlády nepočítá s tím, že by za „obydlí dlužníka“ sloužící „k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny“ měl být považován (ideální) podíl dlužníka na hmotné věci, která sama je způsobilá tyto bytové potřeby zajistit (dům, jednotka). To plyne i ze způsobu, jakým nařízení vlády pracuje se stavbou způsobilou zajistit bytové potřeby dlužníka a jeho rodiny, není-li tato stavba sama samostatnou věcí v právním smyslu [je-li se zřetelem k zásadě „*superficies solo cedit*“ („povrch ustupuje půdě“), promítnuté v textu § 506 odst. 1 o. z., stavba součástí pozemku nebo součástí práva stavby]. Srov. § 2 nařízení vlády, jež pro tento případ považuje za „obydlí dlužníka“ stavbu, tedy (slovy § 496 odst. 1 o. z.) „ovladatelnou část vnějšího světa“ (ve které lze bydlet).

52. Dovolatelka se tudíž mýlí v předpokladu, že kdyby zákonodárce chtěl, aby bylo postupováno způsobem, který zvolily soudy v její věci, promítl by uvedený postup do právní úpravy (do nařízení vlády) [srov. reprodukci dovolání v odstavci 14. odůvodnění shora]. Podstatné je, že (vyjma podílu v bytovém družstvu, o který nejde, a bez ohledu na to, zda bude použit výklad jazykový nebo výklad *e ratione legis*) nařízení vlády vůbec nedefinuje jako „obydlí dlužníka“ ideální podíl dlužníka (coby věc nehmotnou) na hmotné věci (ve které lze bydlet).

53. Text nařízení vlády tedy dovolací argumentaci nepodporuje. Nařízení vlády totiž pro účely určení „obydlí dlužníka“ terminologicky hovoří o (celém) pozemku, jehož součástí je stavba (užívaná k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny), která sama není samostatnou věcí v právním smyslu (§ 2 odst. 1 nařízení vlády), nebo o (celé) stavbě (užívané k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny), která sama je samostatnou věcí v právním smyslu (§ 1 odst. 1 písm. a/ nařízení vlády), anebo o reálné části stavby („věci“), je-li bytem (§ 1 odst. 1 písm. b/ nařízení vlády); „ideální podíl dlužníka“ k takovému pozemku, nebo k takové stavbě jako obydlí neřeší [o ideálním podílu dlužníka k reálné části stavby („věci“), je-li bytem, pojmově hovořit nelze].

54. Spoluvlastník pozemku, jehož součástí je stavba (ve které lze bydlet), která sama není věcí v právním smyslu, je „úplným vlastníkem“ (§ 1121 o. z.) nehmotné věci v právním smyslu, konkrétně „úplným vlastníkem“ spoluvlastnického podílu k pozemku (a až pozemek sám je hmotnou věcí v právním smyslu; srov. i § 1122 odst. 1 o. z.). Ke slovnímu spojení „úplný vlastník“ srov. v literatuře např. dílo např. dílo Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, komentář k § 1121 o. z., nebo dílo Spáčil J. a kol.: Věcná práva, katastr nemovitostí a správa cizího majetku. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 132 a poznámka pod čarou č. 335. Pro takového spoluvlastníka (coby insolvenčního dlužníka) neobsahuje nařízení vlády žádnou konstrukci obdobnou té, jež byla použita pro výlučného vlastníka pozemku, jehož součástí je stavba (ve které lze bydlet), která sama není věcí v právním smyslu, v § 2 nařízení vlády.

55. Zbývá proto určit, zda taková ochrana plyne (může plynout) přímo z insolvenčního zákona. K tomu Nejvyšší soud především uvádí, že při absenci obecné definice pojmu „obydlí dlužníka“ v insolvenčním zákoně lze pro případy jdoucí mimo rámec definovaný textem nařízení vlády pracovat jen s vymezením daného pojmu plynoucím v návaznosti na účel poskytované insolvenční ochrany (k němu srov. odstavec 46. odůvodnění shora) z obecných právních institutů. Nelze si proto vypůjčovat fikce nebo nevyvratitelné domněnky vytvářené pro tam pojmenované situace v nařízení vlády. V tomto duchu pak Nejvyšší soud v návaznosti na dikci § 489 o. z. uzavírá, že „obydlím dlužníka“ ve smyslu ustanovení § 398 odst. 6 insolvenčního zákona se rozumí taková věc v právním smyslu (taková majetková hodnota), jejímž zpeněžením přichází dlužník o právo bydlení spojené s jejím vlastnictvím, tedy o právo využít vlastnictví dané věci v právním smyslu (dané majetkové hodnoty) k uspokojení bytových potřeb svých a své rodiny.

56. Přitom je zjevné (i skutkové reálie dané věci dokládají), že i jen vlastnictví spoluvlastnického podílu k věci, může dlužníku zajišťovat bydlení „ve věci“, v „části věci“ nebo „v součásti věci“ nad míru danou velikostí jeho spoluvlastnického podílu. I v takovém případě má užívání věci (k bydlení) spoluvlastníkem primárně původ ve vlastnictví spoluvlastnického podílu k věci, takže lze očekávat, že zpeněžením takového podílu přijde dlužník o své „obydlí“.

57. Lze tudíž shrnout, že bez zřetele k tomu, že nařízení vlády takovou možnost neupravuje, se úprava obsažená v § 398 odst. 6 insolvenčního zákona uplatní také tehdy, je-li dlužník pouze „úplným vlastníkem“ spoluvlastnického podílu k věci (k hmotné věci v právním smyslu), na jehož základě užívá jako své obydlí celou „věc“ (např. dům nebo jednotku jako hmotnou věc v právním smyslu), „část věci“ (např. byt v domě jako hmotné věci v právním smyslu) nebo „součást věci“ (např. dům jako stavbu, která je součástí pozemku). Užívání věci, části věci nebo součásti věci k bydlení nad míru danou velikostí spoluvlastnického podílu se přitom nepromítá v očekávané hodnotě spoluvlastnického podílu pro účely jeho zpeněžení (obydlí dlužníka).

58. Je-li ovšem ve výše uvedeném smyslu (zpeněžitelným) obydlím dlužníka i spoluvlastnický podíl dlužníka k věci, pak v témže duchu je obydlím, které si dlužník může zajistit ve svém bydlišti, opět jen spoluvlastnický podíl dlužníka k věci v dlužníkově bydlišti. Spoluvlastnický podíl k věci, s nímž nařízení vlády nepočítá jako s obydlím dlužníka, totiž buď není „obydlím dlužníka“ vůbec, nebo jím musí být ve smyslu § 398 odst. 6 insolvenčního zákona pro účely poměření daných pojmů (zpeněžitelného obydlí dlužníka na straně jedné a obydlí, které si dlužník může zajistit ve svém bydlišti) na obou stranách „rovnice“.

59. Jinak řečeno (shrnuto), pro účely posouzení, zda dlužník není povinen vydat ke zpeněžení své „obydlí“ (§ 398 odst. 6 insolvenčního zákona), se v případě, že jde o zpeněžení ideálního podílu k věci (o zpeněžení nehmotné věci v právním smyslu), který dlužníku zajišťuje bydlení „ve věci“, v „části věci“ nebo „v součásti věci“ („věci“ coby hmotné věci v právním smyslu), určí výsledná hodnota potřebná k zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti tak, že se stanoví v rozsahu daném velikostí ideálního podílu k věci, který má být zpeněžen.

60. Dovolatelce se tudíž prostřednictvím podaného dovolání nepodařilo zpochybnit správnost právního posouzení věci odvolacím soudem. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).